

Új alkalmazott nyelvészeti folyóiratok

Fordítástudomány (1999—), Nyelvi Mércé (2001—), Alkalmazott Nyelvtudomány (2001—), Magyar Orvosi Nyelv (2001—)

Talán sohasem volt olyan időszak, amelyben egyszerre több alkalmazott nyelvészeti folyóirat indult. Most ilyen időszakot élünk. Az egyes alkalmazott nyelvészeti kutató- és oktatóhelyek, valamint tudományos közösségek önálló fórum megteremtését látták időszerűnek. A jövő távlatait jelzi, hogy az Európai Unióban már ma is többen dolgoznak a nyelvi technológiákban, mint például a mezőgazdaságban.

A Fordítástudomány (2001—) az ELTE Bölcsészettudományi Kar Fordító- és Tolmácsképző Csoportjának (újabbán: Központ) kiadványaként jelenik meg KLAUDY KINGA főszerkesztésében. Előzménye a Fordításeleméleti füzetek (1983—) volt. Az új folyóirat főbb rovatai: Fordítás (elmélet, gyakorlat, oktatás), Tolmácsolás (elmélet, gyakorlat), Műhelyek bemutatása, Konferenciabeszámoló, Szótárismertetés, Könyvszemle. Hogy mennyire időszerű a fordítás és tolmácsolás kérdéseinek elméleti és gyakorlati tárgyalása, mi sem bizonyítja jobban, mint az, hogy az Európai Unióban ma már sok száz irányban kell fordítani, s a fordítás komoly elméleti alapok nélkül nem végezhető el. Klaudy Kinga bevezető írásában („Fordítástudomány”, 1999) kiemeli, hogy a szépirodalmi mellett megnőtt a szakmai szövegek fordítása iránti igény, a nyelvészetet a kiemelkedő fordítók mellett a fordítók és tolmácsok óriási („névtelen”) tömegének mindennapi munkája is érdekli, az egyéni megoldások mellett figyelmet érdemelnek a tömeges (sztenderdizált) változatok, valamint a fordítás folyamata is, nemcsak a végeredménye. Az irodalmi megközelítés sokszor normatív, a nyelvészeti deszkriptív, az előbbi megközelítésben gyakori az értékelés, míg az utóbbi igyekszik azt elkerülni.

Sok egyéb mellett figyelmet érdemel az első számból ALBERT SANDOR „A fordításeleméletek tudományfilozófiai alapjairól”, SZABARI KRISZTINA „A fordítás minősége a fordítástudomány és a felhasználók szemszögéből”, KURIÁN ÁGNES „Az interpretatív modell a jogi szakfordításban”, valamint KOHN JÁNOS „Párhuzamos szövegek számítógéppel segített elemzése a fordítás oktatásában” című tanulmánya.

A Nyelvvizsga Fórum című, 1998—2000 között 5 számot megélt kiadványt a Nyelvi Mércé váltotta fel 2001 novemberében, az Idegennyelvi Továbbképző Központ kiadásában. A folyóiratban Elméleti Tanulmányok, Vizsgatükör, Műhelymunka, Tanársarok, Fórum, Könyvjelző és Események rovatokat találunk. Az első számban sok érdekes tanulmány közül kiemelem KNIPF ERZSÉBET és KOMLÓSI LÁSZLÓ IMRE írását a Nyelvek Európai Évéről (2001), valamint HELTAI PÁL (Iskolai tantárgy-e az idegen nyelv?) és DRÓTH JÚLIA (A fordítások nyelvi megvalósításának értékelése a fordításoktatás folyamatában) tanulmányát. A folyóiratot FEKETE HAJNAL főszerkesztő jegyzi.

A legátfogóbb című és koncepciójú Alkalmazott Nyelvtudomány (2001—) ötlete egy adoma szerint a szombathelyi Berzsényi Dániel Főiskola Alkalmazott Nyelvészeti Tanszékén folytatott beszélgetésben vetődött fel, majd LENGYEL ZSOLT a Veszprémi Egyetemen útjára is indította a lapot. Az első évfolyamok után úgy látom, hogy valóban az alkalmazott nyelvészet 1990-es évekbeli teljes kiterjedését, témaköreinek színességét tartalmazza az új, a törekvéseket, kutatásokat a maguk sokszínűségében bemutató folyóirat. Tanulmányok, Műhelybeszélgetés, Könyvszemle az állandó rovatok, de a lap „Az alkalmazott nyelvészet fogalma, területei” című, igen kiváló, sok szakembert felvonultató körkérdéssel indul (I. évfolyam, 1. szám). A válaszok jórészt megegyeznek abban, hogy a nyelvészet része az alkalmazott nyelvészet, és nem önálló tudományág. KIEFER FERENC szerint „az alkalmazott nyelvészethez csak igen kevés diszciplína tartozik, de a legtöbb nyelvészeti diszciplínának van alkalmazott területe”. BÉKÉSI IMRE szembeállítja az elméleti és az alkalmazott nyelvészetet, de ellentétüket nem kizárónak tartja, s a két tag viszonyát kapcsolatos kezdetűnek tartja. GORDOS GÉZA alkalmazott nyelvészetnek tartja mindazon nyelvészeti kutatásokat, munkákat, amelyek segít(het)ik a tásadalmi szinten, illetve egyéni szinten felmerülő kérdéseknek, prob-

lémáknak, igényeknek a megoldását, amelyekben a nyelv mint eszköz, akár írott formában, akár beszéd formájában szerepet kap. KONTRA MIKLÓS az alkalmazott nyelvészetet olyan tevékenységnek tekinti, amelyben nyelvészeti tudásunkat társadalmi problémák megoldására használjuk fel. „Az alkalmazott nyelvészeti kutatás tehát olyan tudományos kutatás, amelynek primér célja a társadalmi problémák megoldásához szükséges tudás megszerzése.” (I. évf. 1. szám 8. lap.) BENCZE LÓRÁNT szerint „életveszélyes és irracionális volna tagadni minden nyelvészet alkalmazott mivoltát” (uo. 10.). HELL GÖRGY szűkebb és tágabb körű meghatározást ad: „Szűkebb értelmezésben csak azok a kutatási területek tartoznak ide, amelyek nem tudják megoldani feladataikat a nyelvészet eredményeinek felhasználása nélkül... Tágabb értelemben az alkalmazott nyelvészet területére sorolhatók még azok a kutatások, amelyek alapján nem nyelvészeti, de nyelvi jelenségekre vonatkoznak” (uo. 10—1). SZÉKELY GÁBOR a német nyelvtudomány egyértelmű állásfoglalását fogadja el: „A nyelvtudománynak kimondottan elméleti kérdésekkel foglalkozó részterületéhez viszonyítva az alkalmazott nyelvészet gyakorlatibb jellegű” (uo. 12). B. FEJES KATALIN az alkalmazott nyelvészetről egy tankönyvíró szemével fejt ki nézeteit, e tevékenységet is oda sorolva, GALGÓCZI LÁSZLÓ szerint az „alkalmazott megnevezés a tudományok meghatározásában egyet jelent az adott tudományág eredményeinek gyakorlati alkalmazásával” (uo. 14). Ehhez kapcsolódik NAVRACSICS JUDIT véleménye is. SZÜCS TIBOR szerint „Az alkalmazott nyelvészet gyűjtőmedre mindazoknak a társadalmi szinten gyakorlatban hasznosítható nyelvtudományi kutatásoknak, amelyek a maguk eredményeit az alaptudományi jellegű, elméleti igényű kutatásoknak egy-egy megoldandó alkalmazási vetületeként, szakszerűen gyakorlatias meghosszabbításaként vagy éppen melléktermékeként, illetve kifejezetten a közvetlen alkalmazástól motiváltan nyerik.” Ezek után lássunk néhány témát a folyóiratból: szóasszociációs műveletek az életkor függvényében (GÓSY MÁRIA), a magyar nyelv az informatika korában (PRÓSZÉKY GÁBOR), helycserén alapuló nyelvbottlások (HUSZÁR ÁGNES), szövegértés egy- és kétnyelvű gyermekeknél (MENYHÁRT KRISZTINA), nyelvbhasználat a családban (BÁLIZS JUTKA és MIKES MELÁNIA), nyelvi jogok (KONTRA MIKLÓS, angolul), a gépi tanulás alkalmazása egy fonológiai tudatosság-fejlesztő rendszerben (PACZOLAY DÉNES és munkatársai), az írás és az olvasás előkészítése az óvodapedagógiában (SZINGER VERONIKA), a szintaktikai fémetszése magyar anyanyelvű afáziás és diszfáziás betegek beszédprodukciónban (BÁCSI JÁNOS).

Különböző szaktudományok szaknyelvi művelőinek indíttatására 2001-ben újtára indult a Magyar Orvosi Nyelv című, igen igényes kiállítású folyóirat is dr. BŐSZE PÉTER főszerkesztésében és dr. GRÉTSY ZSOMBOR szerkesztésében. A lapot elsősorban az orvosi nyelv magyarítása céljából indították, s ez ügyben eddig már két konferenciát is rendeztek a Magyar Tudományos Akadémián. A második számban az Akadémián 2001. december 7-én tartott, „Betű- és szóvetés a magyar orvosi irodalomban” konferencia anyagából adják közre a zárónyilatkozatot és néhány előadás írott változatát (pl. BERTÓK LORÁND, KESZLER BORBÁLA, KIEFER FERENC, LÁNG MIKLÓS, SEBESTYÉN ÁRPÁD, VARGA CSABA, VIZI E. SZILVESZTER). A Szócsiszolás című rovatban BŐSZE PÉTER és GRÉTSY ZSOMBOR, a két szerkesztő a belsebészet kifejezéseit mutatja be — szómagyarítási javaslatokkal. A szómagyarítás elveire nézve BŐSZE PÉTER bevezető tanulmányát ajánlhatom a kedves érdeklődő figyelmébe. A második számban (2002. december) folytatódik a Szócsiszolás, ez alkalommal az összejtekkel és a szóvetátültetéssel kapcsolatos kifejezések kerülnek terítékre.

A témák között tallózva, illetve az Akadémián 2003 áprilisában megtartott szaknyelvi konferencia anyagát szemlélve megállapíthatjuk, hogy a Magyar Orvosi Nyelv több, mint orvosi nyelv, általában is a tudományos-szakmai nyelvek magyar nyelvű terminológiájáért száll síkra és cselekszik. Igen örvedetes ez a tevékenység, s csak sok sikert, kitartást kívánhatunk hozzá.

Akár csak a most indult valamennyi, itt és most bemutatott négy alkalmazott nyelvészeti folyóirathoz. Az alkalmazott nyelvészet hasznos, közérdekű nyelvészet, és minden megnyilatkozásában általában a nyelvészetről, annak egészéről is szól.

BALÁZS GÉZA